

Szindbád, a hajós egy reggel elindul Szindbádról egy batáron, s bejárja a várost pénzért és emlékekért. Hosszabb időt tölt a gőzfürdőben, a kávéházban, a vendéglőben s érdeklődve és nyugodtan szemléli a város tájait, mielőtt hazamegy. Komótosan és búcsúzva jár e tájakon, „színhelyeken“ jár. Ott, hol a régi élet zajlott, a régi élet, mely immár elköltözött a kávéházakból s az emberek szívéből. Amit közben gondol önmagáról és urakról, Budapestről és irodalomról, ez a regény, Márai Sándor szép és aránylatosan finom könyve, a „*Szindbád hazamegy*“. Szindbád, a hajós, aki író és úriember, csak hogy e szónak inkább izlésbeli, mint szociológiai értelmében, szemlét tart a régi Magyarországra fölött s szagatottan gondolkozik emberről, világról, országról és arról, amit meg kell írni. Vagyis az óbudai hajnalról, a lőcsei ebédről, az egykor forrongó és izgatott magyar irodalomról. Mindez az utolsó időkben már eltűnt, mint a tavalyi hó. S ha van is, ami nem tűnt el, mint egy magyar táj hangulata, vagy egy reggel a San Marco utcában, eltűntek azok, akik e tájak és reggelek szépségét értékelni tudták. S mit ér a szép, ha nincs aki értse? *Péguynek*, a szertelen és áhítatos francia költőnek van egy verse, amelyben Istent beszélgeti. E versben így szól az Isten: „Ha egyszer nem lennének többé franciák, bizony szomorú lenne, — Mert nekem vannak alkotásaim, de nem lenne többé senki, ki megértse őket“. Márai könyvében Szindbád attól a világtól búcsúzik, melyben még akadtak, akik a dolgok mélységét és szépségét megértették.

Ezek jutottak eszembe, olvasván a regényt, mely izgalmas annak, akinek elméjét és izlését még nem keserítette meg a kor. Különös regény ez az írás, ez „*à la recherche de l'époque perdue*“. Ami történik benne és ami kihangzik belőle, mintha élet és halál, ébrenlét és álom, mult és jelen, emlék és jövő határmegyéjén hangzana fel. Szindbádról, a hajósról, úgy hiszem, azért készült e regény, mert az értetlen kornak fel akart mutatni egy figurát, aki még értette és értékelte azt, ami teremtett az ember vigasztalására. Beszélhetnek, amit akarnak, azok, akik számomra olyanok, mint gyomorhajos a fehér asztal előtt, mert rozoga elveik nem engedik, hogy élvezzék, ami szép és értékeljék, ami jó. Ez a regény bizony olyan írás, mely kellett e korban, mely éppen arról feledkezett meg, ami képebbé tette az embert arra, hogy bátran örüljön annak, ami a világban szép és ami az életben jó. Pedig volt egyszer Valaki, aki nemcsak szenvedésből

mutatott példát az embernek, hanem a vizet borrrá változtatta, s megszentelte a bátor örvendezést.

Ne tünjék profánnak e hasonlat, de volt Magyarországon egy kor, mikor a víz borrrá változott, s mikor valahogyan forróbban, mámorosabban, nem ártatlanabban, de tán nem is a mainál vétkesebben zajlott az élet. E kor bizonyonnyal könnyelmű volt, s bizonyonnyal kissé euphorikus hangulatokkal telt. Talán érezte, hogy nem sok ideje van már hátra. Sok rosszat lehet mondani róla, de azt nem, hogy nem tudott bátran búsulni és bátran örvendezni, vagyis őszintének lenni. Legalább az írók így voltak, körülöttük forróbb volt az élet s rövid időre bár, de nem a nemzet peremén éltek. A kávéházak szentélyekké váltak, ahol az írók úgy mozogtak, mint jókedvű és szeretlen profán szerzetesek, a Szindbád „Csikágója“ fort, mint egy alkímista üst, mely megtermi lapoknak és folyóiratoknak a maga mindennapi aranyát. A főváros már nem volt aluszékony kisváros, de értett már a pezsgő élet szépségeihez is, de nem volt még fontoskodó világváros se és értett a délutáni álom nyugalmához is. Az írók merészebb szerelmes verseket írtak, de a bankfiúk több tisztelettel beszéltek a hölgyekhez, mint ma. Az üllőiúti fák még úgy meneteltek a Kálvintér felé, mintha egyenesen Szabadkáról indultak volna az áldott és poros vidékről. A vidék még általában jelen volt Budapesten, s micsoda vidék, Bártfától Brassóig, Szigettől Kőszegig terjedő. A részeg bizonyosan ugyanannyi volt, mint ma, de az emberek valahogy másképp jutottak el talán a részegségig is. Ma már az emberek azért isznak, hogy minél gyorsabban részegek legyenek, magáért a feledkezésért, akkor még voltak, akik a borért ittak. Gazdagabb világ volt és felelőtlenebb is talán, de mindenképp színesebb, örömhöz, bánathoz inkább értő, mint ez a mai. A város életének íze olyan volt, mint az újbore, kissé még kiforratlan, de rejtett erők és mámorok bújtak meg benne. Azóta ez az új bor megsavanyodott, nehéz időket éltünk át. Az örömről és felszabadulásra, a szép értékelésére és az áhítatra való hajlandóság nem élte át velünk.

Ezt az eltűnt világot a Krudy-Szindbádja ismerte is, szerette is. E könyvben, annyi más közt ép az a szép, hogy olyan embert állít elénk, aki ismeri a dolgokat és ép ezért szereti is őket. Ma éppen olyan emberekkel van dolgunk, akik gyűlölik a dolgokat, mert nem ismerik őket. A könyvben, stílusán, ez álom és ébrenlét határait

egyszerre sűrűlő, elmosódott és sejtető írói modoron, e komoly dolgokat szerény formába öltöztető kifejezésmódon túl, talán ez a legmegkapóbb. Hogy olyan világ hőst állítja korunk tudatlanságból igazságtalan, szereptől keseredett és hanyagul „moralista“ emberei és írói elé, aki megérti a dolgokat. Persze nem a „mindent megérteni, mindent megbocsátani“ kissé sekélyes szemlélete ez, több ennél. Talán inkább arról lehetne beszélni, hogy amit megértünk, meg is szeretjük, hogy dolgokat, embereket hibáikkal együtt is megszerethetjük. Ilyesméről van szó benne. Szindbád, a hajós érti és szereti ezt az egyenetlen és izgatott országot, melynek Alföldje indulatokra, Felföldje álmokra, Erdélye tragédiára, Dunántúlja dalra hajlott. Érti és szereti a fővárost, mely a két Dunaparton megsűrte, ami jött Keletről Nyugatnak s Nyugatról Keletnek és szűrőjének finom szövetén megőrzött mindkettőből valamit. E városban az egészen nagy és egészen szép dolgok valahogy úgy születtek egykor, mint a nagy költő kopott, hideg és tűzfalra néző szobájában a halhatatlan dal. Az például, amit Nyugaton elvégeznek a katedrálisok és a régi utcák: megteremtteni a város hangulatát, az itt, annyi más közt, a költők képzeletére és szavaira maradt. A kopottas magyar táj és a hirtelen nőtt főváros megszépítő művészei között talán *Krudy Gyula* volt a legbüvészebb és legmerészebb. E varázslatos világból, melyben a szép aranymívesnek szőtték álmaikat és vörös postakocsi bakjáról pattogott az ostor, e varázslatos világból, melyben Szindbád a kocsmasztal mellett, a kocsmáros iható bora mellett hosszan időzött — azóta nagyrészt eltűntek az áhítatok és révületek, hogy helyet adjanak a becsvágnak és igyekezetnek. Így tán impozánsabb; de úgy szebb volt. Erre tanít a „*Szindbád hazamegy*“.